

Kapitola 11

Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice

Elsa Tulmets

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ (ENP) V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2008 nenaznačil, že by došlo ke změně nebo úpravě postavení států východní dimenze ENP v oficiálních vládních dokumentech, které mají tendenci spojovat země „východní Evropy“ s otázkou rozšíření EU. Takový je i koncept zahraniční politiky z let 2003–2006, který navíc nevykazuje přílišný zájem o východní prostor.¹ Přesto však české předsednictví Visegrádské skupiny (V4) v první polovině roku 2008, příprava na předsednictví Evropské unie (EU) a především válka, která vypukla mezi Gruzii a Ruskem v srpnu 2008, částečně mobilizovaly politickou i širší veřejnou diskusi ohledně zahraniční politiky vůči státům východní dimenze ENP, stejně jako zvýšily zájem tvůrců ČZP o země ležící mezi EU a Ruskem.

Klíčovou událostí jistě byla válka, která vypukla mezi Ruskem a Gruzii v srpnu 2008. Přivodila rozsáhlou národní diskusi o příčinách války, stejně jako vztah České republiky k této válce, a to i v kontextu vnější dimenze EU. V rámci diskuse byly užívány paralely s německou okupací v roce 1939 či sovětskou okupací v roce 1968. Premiér Mirek Topolánek i ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg se ve sporu postavili na stranu Gruzie, naopak prezident Václav Klaus Gruzii obvinil, že konflikt vyprovokovala.² Dle průzkumu veřejného mínění ze srpna 2008 42 procent dotázaných sympatizovalo s Gruzii, 19 procent stálo na straně Ruska a dvě pětiny dotázaných odpověděly, že nevědí.³ Válka v Gruzii, stejně jako další mezinárodní krize, ovlivnila způsob, jakým byly komunikovány priority českého předsednictví Radě EU. Pět priorit z roku 2007 se změnily na „3E“, ekonomika, energie a Evropa ve světě. Tento posun rovněž ovlivnil rychlejší přijetí *Východního partnerství*, tohoto klíčového prvku českého předsednictví.

Na bilaterální úrovni Česká republika v roce 2008 zintenzivnila diplomatické, ekonomické vztahy a vztahy týkající se rozvoje občanské společnosti zvláště se čtyřmi zeměmi – s Ukrajinou, Gruzii, Moldavskem a do určité míry s Běloruskem –, které těžily z české bilaterální asistence.⁴ Vzhledem k událostem z léta 2008 se vláda rozhodla zlepšit podporu Gruzii.

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE ENP: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální témata

Visegrádská skupina a východní Evropa

Jak bylo zmíněno výše, v roce 2008 došlo k částečnému posunu v ČZP v souvislosti s předsednictvím Visegrádské skupiny (červen 2007–červen 2008) (viz kapitola 5 – *Visegrádské spolupráce, Rakousko, Polsko a Slovensko v české zahraniční politice*) a s přípravou na předsednictví Evropské unie (leden–červen 2009). Česká vláda (zvláště Ministerstvo zahraničních věcí ČR) využila příležitosti předsednictví Visegrádské skupiny k přípravě společné deklarace k východní politice sousedství a další pak i k Ukrajině. V roce 2007 byl zaslán Maďarsku, Polsku a Slovensku pracovní návrh dokumentu *ENP and Eastern Neighbourhood – Time to Act*. Podílely se na tom konzultacemi i tři baltské státy, stejně tak i partneři z EU, jako Švédsko nebo Německo. Na svém setkání v Praze v dubnu 2008 souhlasili ministři zahraničních věcí V4 s navrženým českým dokumentem, dohodli se např. na zlepšení bilaterálních vztahů se státy východní ENP, zvláště s Ukrajinou, a na vytvoření flexibilní sítě východní dimenze ENP, založené na zcela konkrétních projektech. Přizvali Švédsko a Ukrajinu k účasti na jednání a k vytvoření společné deklarace k ENP. Státy V4 trvaly na nutnosti přiblížit Ukrajinu k politikám EU a rovněž navrhly různá opatření k zapojení Moldavska, Běloruska a Gruzie. Co se týče témat mimo ENP, V4 souhlasila „podporovat úsilí Ukrajiny a Gruzie ke spolupráci a ke členství v NATO pro obě země“.⁵

Politika EU a přípravy na české předsednictví EU

Na úrovni EU byl ve Výboru pro východní Evropu a Střední Asii (COEST) představen v dubnu 2008 český pracovní návrh tak, aby byly vyrovnány francouzské návrhy Středomořské unie z roku 2007, které byly přijaty na Evropské Radě v březnu 2008 v konsenzuální verzi jakožto „Unie pro Středomoří“ (viz kapitola 13 – *Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice*). Ústřední myšlenkou českého návrhu bylo vytvoření regionální dimenze, která by byla komplementární k bilaterálním vztahům EU, definovaným prostřednictvím Akčního plánu ENP a v souladu se závěry Evropské rady ze 14. 12. 2007.⁶ Jádrem českého přístupu k „východní Evropě“ bylo organizovat politiku EU k Východu takovým způsobem, že bude možné oddělit vztahy mezi EU a východními státy a mezi EU–Ruskem bez vyloučení existujících rámců spolupráce, s umožněním přístupu k těmto rámcům všem stranám, jako např. u Černomořské synergie. Tento způsob, skutečná spolupráce mezi EU a východními partnery z ENP, může jít za stávající povahu vztahů EU–Rusko, což je

stále dominantní přístup v některých členských státech.⁷ Nicméně koncem května 2008 byl představen na nejvyšší úrovni, tj. na Radě pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC), polsko-švédský návrh Východního partnerství⁸ a upoutal pozornost mezi dalšími evropskými partnery. Evropská rada dala v červnu mandát EK, aby do března 2009 vypracovala další návrhy na základě švédsko-polského návrhu. Po gruzínské krizi byla Komise vyzvána, aby vypracovala svůj návrh ještě před koncem roku 2008, aby tak mohlo dojít k přijetí během českého předsednictví EU. Švédsko, Polsko a Česká republika byly aktivní a těsně spolupracovaly s EK na základě dalších neformálních dokumentů a konzultací, organizovaných v Bruselu, ve Varšavě a v Praze, i dalších podniknutých kroků.⁹ Evropská komise pak 3. 12. 2008¹⁰ učinila návrh finanční podpory a pokroku v otázkách volného pohybu osob (zjednodušení víz) a prohloubení volného obchodu.¹¹ Bylo oznámeno, že první summit partnerství proběhne na jaře 2009 v Praze.

Bilaterální témata

Česká republika podporuje bližší spolupráci s východními sousedy EU z různých historických, ekonomických a migračních důvodů. Ministerstvo zahraničních věcí má sklon obhajovat to s ohledem na jejich možné přiblížení k EU, které by mohlo přivést tyto země k perspektivě členství v EU, kdežto ministerstvo vnitra je opatrnější, pokud jde o migraci, otázky víz, pohraničních kontrol atd.¹² Ale na politické úrovni zůstává prioritní zemí ČZP Ukrajina společně s Gruzii, Běloruskem a Moldavskem. V otázce pomoci v přechodu k demokracii se tyto země počítají také mezi příjemce pomoci a Moldavsko je i jednou z dlouhodobých prioritních zemí české rozvojové pomoci.¹³

Ukrajina

Rok 2008 byl rokem četných setkání mezi Českou republikou a Ukrajinou, zvláště s cílem naplnit podmínky dvou dokumentů podepsaných v roce 2007: *Společného prohlášení o spolupráci při naplnění akčního plánu Evropská unie–Ukrajina* a *Plánu konzultací mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Ministerstvem zahraničních věcí Ukrajiny pro roky 2007–2008*. Diskuse během oficiálních jednání a konferencí se zaměřily hlavně na přistoupení Ukrajiny do NATO, ukrajinské perspektivy na kandidaturu na členství v EU, vyjednání nové Dohody o zlepšení vztahů s EU náhradou za Smlouvu o partnerství a přidružení (PCA), na otázky východního partnerství, migrace a víz. 22. ledna se konala v Praze konference „Migrace z Ukrajiny do ČR – vývoj po vstupu do Schengenu“, kde se diskutovalo o nelegální migraci a otázce víz od oficiálního vstupu ČR do schengenského prostoru 21. 12. 2007. Na konci listopadu 2007 žilo podle údajů cizinecké policie v České republice legálně 126 266 Ukrajinců, z nich 31 920 mělo povolení k trvalému pobytu.¹⁴ V březnu 2008 se v Praze konala konference „15 let diplomatických vztahů mezi Ukrajinou a Českou republikou a perspektivy rozvoje“.¹⁵ Velká pozornost byla věnována integraci Ukrajiny do NATO, zvláště v otázkách podpory eurointegrační strategie Ukrajiny a účasti v konkrétních projektech B-4 aj. Od března 2008 probíhala diskuse v českém parlamentu o možnosti „odškodnit lidi ze Zakarpatské Ukrajiny“ na základě návrhu skupiny poslanců z ODS,

ČSSD a KSČM. Tento návrh vláda nepodporovala,¹⁶ stejně jako jej odmítl i Ústavní soud.¹⁷

Česká republika spojovala také otázku Ukrajiny výrazně se setkáními organizovanými v rámci svého předsednictví ve Visegrádské skupině, kde se pokoušela dosáhnout „pokroku ve vyjednáváních o nové a lepší Smlouvě mezi EU a Ukrajinou včetně nedávného zahájení rozhovorů o hlubší a rozsáhlejší zóně volného obchodu (FTA)“.¹⁸ Při přípravě summitu EU–Ukrajina v září 2008 ČR podporovala, aby vstoupily v platnost smlouvy mezi EU a Ukrajinou v otázce zjednodušení víz a přijetí, rozšiřování vzájemných osobních kontaktů i otevření vzájemného dialogu o vízovém režimu. Podporovala také „další zlepšování a prohlubování spolupráce (s) východními partnery ENP [jako způsob, který] bude znamenat další přínosy EU jako celku“.¹⁹ Považuje ENP za nástroj k rozvíjení a podpoře evropské integrace Ukrajiny a je přesvědčena, že „ukrajinské evropské ambice by měly být využity pozitivně a použity k rozšíření politických a ekonomických reforem“.

23. dubna se setkal ministr zahraničních věcí Ukrajiny Volodymyr Ohryzko s vicepremiérem Alexandrem Vondrou.²⁰ 24. dubna se konalo setkání ukrajinského velvyslance s předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miloslavem Vlčkem. V průběhu jednání byly hodnoceny výsledky jeho návštěvy Ukrajiny, otázky dalšího rozvoje oboustranného politického dialogu na nejvyšší úrovni, ekonomických styků, byla vypracována konkrétní opatření ukrajinsko-české meziparlamentní spolupráce na úrovni jednotlivých výborů a poslaneckých skupin.²¹ Poté 16. května navštívil ČR vicepremiér a ministr pro evropskou integraci Hrihoriy Nemyria. Tato setkání měla mj. za cíl organizovat konzultace mezi Českou republikou a Ukrajinou o otázce integrace Ukrajiny do NATO a o přípravě na summit EU–Ukrajina. 16. 9. 2008 navštívil premiér M. Topolánek Kyjev a setkal se s premiérkou Julií Tymošenkovou, prezidentem Viktorém Juščenkem a s vůdcem opozice Viktorém Janukovičem. Diskutovali o politické krizi na Ukrajině, která vypukla tentýž den, ale také o možnostech větší spolupráce na poli energetiky, a podepsali dohodu o vzájemné ochraně investic.²² V projevu na ekonomickém fóru v Kyjevě, kde se konalo i česko-ukrajinské podnikatelské fórum, premiér Topolánek prohlásil, že „Ukrajina je pro Českou republiku 20. nejvýznamnějším partnerem a po Rusku 2. největším ze států bývalého SNS. V roce 2007 dosáhla obchodní výměna 1,9 miliardy USD, přičemž náš export dosáhl hodnotu 1,18 miliardy USD a meziročně vzrostl o 26 procent. Pro srovnání, v roce 2000 činil český vývoz jen 145 milionů USD.“²³ 17. 9. 2008 se premiér Topolánek také zúčastnil otevření Českého domu ve východoukrajinském Doněcku, který „se nachází v těsné blízkosti českého generálního konzulátu“.²⁴

V září české MZV ohlásilo, že koncem roku začne vyhodnocovat pilotní projekty provozování center, která v některých zemích včetně Ukrajiny pomáhají s vyřizováním žádostí o česká víza. 27. 10. 2008 se v Praze konaly ukrajinsko-české konzultace o otázkách evropské integrace za účasti náměstka ministra zahraničních věcí Ukrajiny Konstantina Jelišejeva a prvního náměstka ministra zahraničních věcí ČR Tomáše Pojara.²⁵ Strany projednaly orientační harmonogram politického dialogu Ukrajina–EU a perspektivy další práce na koncepci Východního partnerství. Vyměnily si názory na obsahové naplnění novelizovaného znění Evropské bezpečnostní strategie. Zvláštní

pozornost byla zaměřena na nutnost intenzifikace praktických kroků s cílem vytvoření Černomořského regionálního centra Evropských studií na území Ukrajiny. Česká strana ujistila o neměnnosti svého postoj e, co se týče podpory výhledového členství Ukrajiny v NATO. 10.–14. 11. 2008 v Praze pobývali členové poslanecké skupiny pro meziparlamentní vztahy s Českou republikou Nejvyšší rady Ukrajiny.²⁶ Delegaci přijala místopředsedkyně sněmovny Miroslava Němcová a členové delegace se setkali s členy různých výborů Senátu. Kromě toho se také setkali s vedoucím Odboru evropských zemí MZV ČR Petrem Buriánkem. Prahu 20. 11. 2008 navštívil náměstek ministra zahraničních věcí Ukrajiny K. Jelišejev.

Hospodářské vztahy a energetika

Český energetický sektor byl v roce 2008 mimo jiné ovlivněn rusko-ukrajinskými vztahy. V březnu 2008 začala vyjednávání o cenách plynu mezi Gazpromem a Ukrajinou, přičemž zároveň došlo k omezení dodávek plynu o 35 procent. Ukrajina naznačila, že tato skutečnost by mohla mít důsledky pro evropský energetický trh, rovněž také RWE Transgas vyjádřil obavy, že tato situace by mohla ovlivnit distribuci plynu v České republice, která je významnou evropskou tranzitní zemí. Daleko závažnější spor ovšem vypukl v samém závěru roku 2008, otevíraje tak české předsednictví EU skutečnou krizí.

Co se týká obchodu a investic, české společnosti jsou přítomny především právě na Ukrajině. Jde o jedinou zemi ve východní Evropě, kde mají Česká centra, CzechTrade a CzechTourism zastoupení. V červnu 2008 se v Praze konalo již 2. zasedání Smíšené komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci. Jak řekl ředitel organizace CzechTrade: „Češi jsou zde úspěšní v energetice, vývozu strojů a zařízení – Škodovka, kovoobráběcí a dřevoobráběcí stroje, také elektrotechnické firmy, dále léčivé přípravky a léky a doplňky stravy – Zentiva, Walmark aj.“²⁷ České společnosti v roce 2008 naznačovaly rostoucí zájem o ukrajinský trh. Firmy, jako Sitronics Telecom Solutions, Škoda, skupina Presbeton, Aquel Bohemia nebo Finep, podepsaly zajímavé obchodní smlouvy a další oznámily pokračující a budoucí vývozní a investiční projekty, některé nabídly pomoc ukrajinským společnostem, např. ČKD Nové Energo, jež poskytlo dvě zařízení za 600 milionů Kč ukrajinským kombinátům. Celkový objem českých přímých investic do ukrajinské ekonomiky dosáhl podle údajů ČNB 15,1 milionu USD. České investice jsou vkládány do obchodů a veřejného stravování, potravinářského, chemického, ropného a gumárenského průmyslu. V roce 2007 bylo investováno 918 000 USD základního kapitálu, 273 000 USD činil reinvestovaný zisk a 464 000 USD ostatní investice, tedy celkem bylo v tomto roce na Ukrajině investováno 1 655 000 USD. Údaje za rok 2008 nejsou zatím známy.²⁸

Gruzie

V lednu 2008 Ministerstvo zahraničních věcí ČR naznačovalo, že očekávané prezidentské volby (5. 1. 2008) byly „důležitým testem demokracie a stability v Gruzii“.²⁹ Volby byly vyhlášeny za „první skutečně konkurenční volby, [které] umožnily gruzínskému lidu vyjádřit svou politickou vůli“.³⁰ V dubnu 2008 Česká republika „přivítala pokrok Gruzie dosažený v implementaci Akčního plánu ENP, podpořila další pro-

hlubování vztahů EU–Gruzie³¹ a vyzvala k zahájení vyjednávání o hlubší a rozsáhlejší FTA, stejně tak jako o zjednodušení víz a vstupu do země. Přihlásila se k deklaraci Předsednictví EU k otázce Gruzie z 18. 4. 2008 a jejímu závazku k suverenitě a její územní integritě, zvláště uvnitř jejích mezinárodně uznaných hranic.³² Česká republika také navrhla využít prostředky z Flexibilního fondu IVF k financování speciálních projektů s cílem podporovat demokratické hodnoty v Gruzii. Podporovala Gruzii v připojení k Akčnímu plánu členství (MAP) jakožto prvnímu kroku k členství v NATO.

Do popředí zájmu ČZP se ovšem dostala Gruzie až v souvislosti se srpnovým konfliktem mezi ní a Ruskem. Obecně vzato česká vláda podporovala tzv. Šestibodový mírový plán, vyjednaný 12. 8. 2008 francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym s ruským prezidentem Dmitrijem Medveděvem k dosažení příměří a k návratu k situaci před vypuknutím nepřátelství ze 7. 8. 2008. Nicméně čeští politici by dávali přednost francouzskému návrhu jít dál a uznat územní celistvost Gruzie. 12. 8. 2008 ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg navrhl přímou pomoc Gruzii ve výši 5 milionů Kč (navíc k už doručenému zdravotnickému materiálu v hodnotě 2 milionů Kč³³), česká pomoc se však stala mnohem štedřejší po debatě, jakou vhodnou reakci přijmout na úrovni EU. Česká vláda vyhlásila následně 21. srpna, že „Česko pošle do Gruzie pomoc v hodnotě 150 milionů korun, které mají sloužit ke zmírnění humanitární krize“.³⁴ S cílem přijít s nějakými návrhy v tomto směru během zvláštního summitu EU 1. 9. 2008, svolaném francouzským předsednictvím EU, ministerstvo zahraničních věcí požádalo o zorganizování mezinárodní dárcovské konference v Praze. Tato myšlenka byla schválena během summitu, ale rozhodnutí padlo až 22. října v Bruselu, bez přítomnosti ruských a gruzínských zástupců. 1. září souhlasilo všech 27 členů vyslat pozorovatelskou misi EU k dozoru nad příměřím v Gruzii a odložit vyjednávání o ekonomické dohodě s Ruskem, plánované na polovinu září. Po mezinárodní dárcovské konferenci navštívil ČR gruzínský ministr zahraničních věcí Eka Tkeshelashvili, kterému se zde mj. dostalo od K. Schwarzenberga ujištění, že Česká republika nadále podporuje Gruzii v jejím procesu přistoupení k NATO.

Hospodářské vztahy ČR–Gruzie

Česká republika patří mezi největší investory v oblasti energetiky a tomu odpovídal i rok 2008, kdy česká energetická skupina Energo-Pro, která je největším zahraničním investorem v Gruzii, vyhrála tendr na prodej aktiv společnosti Kakheti Energy Distribution Company, jež zkrachovala v roce 2005.³⁵

Bělorusko

Česká republika tradičně podporuje demokratizační procesy v Bělorusku, ke konci roku 2008 se aktivněji zaměřila na ovlivňování postoje EU k této zemi. Ministerstvo zahraničních věcí např. tvrdě odsoudilo násilné akce běloruských policejních sil proti přívržencům běloruské opozice v Minsku 25. 3. 2008,³⁶ stejně tak jako politicky motivované soudy s běloruskými aktivisty účastnicími se mírumilovných demonstrací. Na druhé straně ČR zároveň požadovala častější dialog namísto sankcí, aby byl nastolen demokratizační proces, obzvláště v časech nadcházející finanční a hospodářské krize.

Česká republika podporuje integraci Běloruska do evropské politiky sousedství. Navrhla usilovat o to, aby „EU nabídla v dubnu 2008 plné partnerství Bělorusku v rámci ENP za podmínky, že Bělorusko přijme konkrétní a přesvědčivé kroky k demokratizaci, bude respektovat lidská práva a vládu zákona“.³⁷ Rozšíření osobních kontaktů mezi občany EU a Běloruska „bez toho, že by EU upustila od svých požadavků k běloruskému režimu a jeho zástupcům,“³⁸ se stalo další vyhlášenou prioritou, spolu se zjednodušením víz pro běloruské občany cestující do EU. O tématu víz pro Bělorysy by se měla vést v rámci EU diskuse s cílem „kategoricky omezit vízové poplatky Bělorusům a zrušit poplatky běloruské mládeži“ a dále zlepšit místní konzulární mechanismy schengenské spolupráce v Minsku a tak „významně přispět ke zlepšení současné situace“.³⁹ Česká republika také navrhla využít prostředky z Flexibilního fondu IVF k financování speciálních projektů k rozšiřování demokratických hodnot v Bělorusku. V oficiálních projevech požaduje po Bělorusku splnit různé požadavky. Čeští představitelé se v této oblasti v roce 2008 nadále angažovali, přesto přítomnost českých aktérů v lidsko-právní politice vůči Bělorusku přece jen není tak výrazná.

16. 5. 2008 oznámil vůdce opozice Jiří Paroubek (ČSSD) svůj úmysl cestovat do Běloruska a podpořit sociálnědemokratickou opozici v blížících se parlamentních volbách v září. Ve stejný den podepsal v Praze smlouvu o vzájemné spolupráci se zástupci sociálnědemokratické strany, kteří se účastnili konference 40. výročí Pražského jara roku 1968.⁴⁰ V srpnu 2008 přivítalo ministerstvo zahraničních věcí propuštění běloruského představitele opozice Aljaksandra Kozulina a dalších politických vězňů z vězení.⁴¹ Představitelé České republiky potvrdili po parlamentních volbách v září 2008 nutnost podporovat opoziční strany a občanskou společnost, aby přispěli k demokratizačnímu procesu v Bělorusku. S hlavním vůdcem opozice Aljaksandrem Milinkevičem se v Praze setkal předseda vlády M. Topolánek.

Ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg se účastnil setkání trojky (Francie, ČR a Švédsko) s běloruským ministrem zahraničních věcí při příležitosti říjnové Rady EU (GAERC, Lucemburk). GAERC se shodl na tom, že parlamentní volby z konce září nedosáhly kritérií OBSE. Zároveň však GAERC poukázal na určité pozitivní kroky běloruské vlády, jako např. propuštění politických vězňů, a tyto pozitivní kroky motivovaly EU k obnovení kontaktů s běloruskými představiteli, které byly přerušeny rozhodnutím Rady EU v listopadu 2004. Rada rovněž rozhodla, že cestovní omezení, týkající se některých běloruských politiků, budou (s některými výjimkami) na období šesti měsíců zrušena, s možností dalšího přezkoumání tohoto kroku.

Z oficiálních kontaktů mezi Českou republikou a Běloruskem lze zmínit cestu náměstka ministra zahraničních věcí T. Pojara do Minsku na konci října, kde diskutoval o možném vývoji budoucích česko-běloruských vztahů. Do té doby byly oficiální vztahy na bodu mrazu, o čemž svědčí i diplomatické zastoupení obou zemí, které je na úrovni *chargé d'affaires*. V této souvislosti T. Pojar naznačil možnost povýšení zastoupení na velvyslanectví. Pojar rovněž jednal o přípravě českého předsednictví v EU a o možných způsobech zmírnění vízového režimu vůči Bělorusům. V současnosti český zastupitelský úřad v Bělorusku vydává 15 000 víz ročně, z čehož je desatina poskytována zdarma.⁴² Dodejme, že Bělorusko nesouhlasí s umístěním prvků

americké protiraketové obrany ve střední Evropě. T. Pojar se rovněž při své návštěvě sešel se zástupci opozice.

Hospodářské vztahy ČR–Bělorusko

Určitým impulzem pro rozvoj hospodářských vztahů mezi Českou republikou a Běloruskem mohla být lednová návštěva náměstka běloruského ministra průmyslu, jinak však jsou hospodářské vztahy s Běloruskem nadále omezené. Čeští podnikatelé jsou v Bělorusku aktivní obzvláště v obchodě s nemovitostmi. Mimo to v roce 2008 české společnosti uzavřely zajímavé smlouvy, jako např. Škoda Electric, která podepsala smlouvu s místním výrobcem trolejbusů Belkomunmaš na dodání 300 trolejbusů v celkové ceně 200 milionů Kč.⁴³ Očekávají se další smlouvy a trolejbusy s plzeňskými výrobními díly budou jezdit od roku 2009 v Minsku. České neziskové organizace, např. Člověk v tísni, Mezinárodní sdružení Občanské Bělorusko a Asociace pro mezinárodní otázky, pokračují v projektech podporujících demokratizaci a občanskou společnost v Bělorusku.

Moldavsko

Moldavsko je jednou ze čtyř prioritních zemí české zahraniční rozvojové pomoci ve východní Evropě. Rozvojové projekty v Moldavsku mají tradici od roku 2001 a zaměřují se na oblasti ochrany životního prostředí a rozvoje lidských zdrojů, zvláště snahou stabilizovat sociální a ekonomickou situaci a omezit moldavskou migraci. Společně se svými visehradskými partnery Česká republika přivítala „od 1. 3. 2008 spuštění regulace zajišťující dodatečné obchodní výhody Moldavsku“,⁴⁴ vyzvala k dalšímu posílení vztahů EU–Moldavsko a její podpory, navrhla začít uvažovat o nové smlouvě s širším dosahem než Dohoda o partnerství a spolupráci (PCA). Česká vláda podporovala myšlenku získat vyjednávací mandát k asociační dohodě a začít vyjednávat ještě před příštími moldavskými volbami. Zdůraznila také pokračující podporu urovnání konfliktu v Podněstří. Významnou událostí byla návštěva ministerské předsedkyně Moldavska Zinaidy Greceaniiové na počátku září 2008, při níž se s českým premiérem shodla na nutnosti učinit vše k vyřešení konfliktů v Jižní Osetii, stejně jako situace v Podněstří.⁴⁵ Kromě toho z české strany (i od prezidenta Klause) zazněla podpora evropské perspektivy pro Moldavsko a byla podepsána dohoda o ochraně vzájemných investic. S premiérem Topolánkem se Z. Greceaniiová účastnila konference Business forum a v 3. září jednala s představiteli česko-slovenské finanční skupiny J&T o možných investicích v Moldavsku.⁴⁶

Hospodářské vztahy ČR–Moldavsko

Obchodní výměna mezi Českem a Moldavskem v posledních letech roste. Bilance vzájemného obchodu skončila loni z pohledu ČR přebytkem 19,4 milionu EUR. Největším českým exportérem do Moldavska je Škoda Auto. České firmy sem vyvázejí také elektronické přístroje, reaktory, slad, farmaceutické výrobky a papír. Naopak dovozu z Moldavska dominují hutní výrobky, obuv, víno, zavařeniny a textilní výrobky.⁴⁷ V současnosti funguje přibližně třicet moldavsko-českých podniků obchodujících v Moldavsku. České společnosti a podnikatelé jsou zastoupeni zvláště v bankovním sektoru.

Arménie a Ázerbájdžán

Arménie a Ázerbájdžán jsou země, které jsou méně zmiňované v českých zahranič-
něpolitických dokumentech a deklaracích. Nicméně jejich vnitropolitický vývoj je
tradičně sledovaný ministerstvem zahraničních věcí. České MZV odsoudilo reakce
po prezidentských volbách 19. února v Arménii. Prezident Robert Kočarjan dal po-
tlačit demonstrace armádou a policií. Bylo zadrženo kolem 30 osob. Mluvčí českého
ministerstva zahraničních věcí vyzval k nalezení řešení v konstruktivním dialogu.⁴⁸

Pokud jde o prezidentské volby v Ázerbájdžánu v říjnu 2008, MZV ČR uví-
talo „snahy ázerbájdžánských úřadů dodržet mezinárodní standardy pro demokratické
volby“.⁴⁹ Naznačilo také, že je připraveno k prohloubení a posílení vzájemných vztahů
s cílem podpořit politický rozvoj, reformní směřování a rychlý ekonomický růst Ázer-
bájdžánu. V prosinci se setkal český ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg se
svým ázerbájdžánským protějškem Elmarem Mamedjarovem. Mezi hlavní témata pa-
třila situace v Náhorním Karabachu, přičemž toto téma bylo projednáváno i s ohle-
dem na nadcházející české předsednictví v EU.

STÁTY VÝCHODNÍ DIMENZE ENP V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Politici a diplomatictí aktéři

Celková politická a diplomatická struktura se v roce 2008 nezměnila. Hlavní vládní
hráči, zapojení do ENP a do vztahů s východními partnery, jsou Ministerstvo zahra-
ničních věcí ČR, velvyslanectví umístěná na Ukrajině, v Moldávsku a Gruzii, stejně
tak jako chargé d'affaires v Bělorusku. Arménie a Ázerbájdžán jsou zastoupeny vel-
vyslanectvím v Gruzii. Role českého velvyslanectví v Rusku je z hlediska analýzy
tohoto společného sousedství rovněž významná. Ve vztahu ke komunikaci hraje dů-
ležitou úlohu i Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti (ÚMVEZ) a Stálé
zastoupení ČR při Evropské unii. V května 2008 vybral ÚMVEZ osobu přímo zamě-
řenou na koordinaci mezi českými ministerstvy a Bruslem v otázce východní Evropy
a příbuzných témat, odpovědnou také kontrolovat, zda rozhodnutí přijatá na minister-
ské úrovni (především ministerstvo zahraničních věcí a ministerstvo vnitra) neodpo-
rují základní orientaci nastupujícího českého předsednictví EU.⁵⁰ České Stálé zastou-
pení při EU je též důležitou institucí v rámci komunikace o tématech ENP, o nichž
se diskutuje v Bruselu, zvláště na úrovni COEST.⁵¹ S cílem zajistit svou koordinační
funkci, zavedl ÚMVEZ, vedený A. Vondrou, sekretariát meziministerských výborů
pro otázky EU. Ten organizoval každé úterý pravidelné setkání výboru (na úrovni ná-
městků ministrů), kde se diskutovalo o různých tématech videokonferencí se zástupci
českého Stálého zastoupení při EU. Jednou měsíčně bylo organizováno setkání vý-
boru na úrovni ministrů.⁵²

Kromě běžných obtíží s koordinací těchto různých aktérů i téma „východní Ev-
ropa“ ukazuje důležitost jednotlivých oddělení MZV a rovněž tak obtíže s koordinací
různých odborů, pověřených prováděním politiky v rovině plánů, koordinace i reali-
zace. Zatímco Odbor pro severní a východní Evropu (OSVE) byl velmi aktivní v plá-

nování českého přístupu k Východnímu partnerství, Odbor společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) se zabývá více koordinací a úkolem odborů LPTP (Odbor lidských práv a transformační politiky) a ORS (Odbor rozvojové spolupráce) je realizace.⁵³ Význam odborů jednotlivých oblastí ve vztahu k utváření politik je také zdůrazněn v českém Stálém zastoupení v Bruselu, které definuje samo sebe spíše jako komunikační paži MZV uvnitř různých výborů EU, zabývajících se zahraničními záležitostmi, dokonce i v době příprav českého předsednictví v EU.⁵⁴ V otázkách východní Evropy je ÚMVEZ, pověřený koordinací vůči EU, také více v kontaktu s OSVE a Všeobecným odborem EU (EUGA) než s odbory SZBP nebo ORS v rámci úkolů kontroly správnosti rozhodnutí, než jsou odeslány do Bruselu.⁵⁵

V Bruselu sídlí hlavní organizace zabývající se východním sousedstvím: sekretariát Rady, Ředitelství vnějších vztahů (*DG External Relations*, DG Relex) Evropské komise a Zahraniční výbor Evropského parlamentu. Ve vztahu k projednávání ENP mezi Bruslem a Prahou je české zastoupení v těchto institucích spíše nakloněno předstávě Prahy. V sekretariátu Rady působí pro oblast krizového řízení český zaměstnanec. Nejméně dva čeští zaměstnanci pracují v DG Relex a poskytují podporu MZV za českého předsednictví EU. V Evropském parlamentu ve Výboru pro zahraniční otázky je český zástupce pověřený sekretariátem parlamentní skupiny pro východní Evropu.

Častěji jedná Výbor pro východní Evropu a Střední Asii (COEST). Je to klíčový výbor, kde se všechny technické a méně politické otázky probírají pravidelně (dvakrát týdně) mezi zástupci členských států, Stálého zastoupení při EU, v přítomnosti zástupců sekretariátu Rady a DG Relex. Je řízen předsednicou zemí EU, v roce 2009 bude veden zástupcem COEST českého stálého zastoupení. Na vyšší úrovni politických ředitelů sekcí jsou setkání méně častá, stejně jako setkání Rady Výboru stálých zástupců (COREPER I a II), kde se řeší politická témata podle aktuální situace. Na nejvyšší úrovni je Výbor všeobecných záležitostí a Rada vnějších vztahů (GAERC), složená z ministrů zahraničních věcí nebo jejich zástupců, svolávaná pouze jednou až dvakrát během celého evropského předsednictví. A. Vondra, jeho zástupce a další člen pověřený problematikou východní Evropy v ÚMVEZ mohou být také součástí české delegace na schůzce GAERC, na Evropské radě a někdy na neformálnější schůzce Gymnich.⁵⁶

Kromě exekutivních aktérů nelze si nepovšimnout i aktivity na úrovni „parlamentní diplomacie“. Čeští poslanci vykonali v roce 2008 cestu do Ázerbájdžánu a do Gruzie, kam zavítali i senátoři.

Ekonomičtí a nestátní aktéři

Ekonomické aktivity (především obchod a investice) zaměstnávají širokou škálu vládních i soukromých aktérů. Ministerstvo zahraničních věcí provádí některé úkoly spjaté s koordinací ekonomické dimenze ČZP: ekonomická diplomacie v zahraničí a podpora vývozu jsou součástí koncepce zahraniční politiky České republiky.⁵⁷ V zahraničí na vyslanectví je i diplomat pověřený otázkami ekonomiky a obchodu a je v pravidelném spojení s českými společnostmi. Ministerstvo koordinuje také aktivity dalších českých institucí činných na poli českého zahraničního obchodu a zahraničních investic v České republice. Aby splnilo tento úkol, pracuje v součinnosti s minister-

stvem průmyslu a obchodu a jeho příbuznými vládními institucemi. S cílem „zlepšit řízení ekonomických služeb státu v zahraničí“ spolupracují obě ministerstva se státními organizacemi, jako jsou CzechTrade (www.czechtrade.cz), CzechInvest (www.czechinvest.cz), Česká centra a CzechTourism. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR zajišťuje informace na internetu na www.businessinfo.cz. V oblasti „intenzivní podpory a organizování podnikatelských misí“ se spoléhá na Hospodářskou komoru ČR a na Svaz průmyslu a dopravy ČR. Pokud jde o zahraniční rozvojovou a humanitární pomoc, dochází k aktivitám ve spolupráci s ekonomickými a nevládními aktéry. Tato spolupráce je koordinována uvnitř jednotlivých odborů MZV (LPTP, ORS).⁵⁸

Pokud jde o východoevropské státy, informace o českém obchodě, investicích a ekonomických aktivitách ve východní Evropě se obtížně shromažďují, což dokazuje především nedostatečnou průhlednost českých obchodních aktivit pro veřejnost v tomto regionu, stejně tak jako nedostatek koordinace mezi různými ekonomickými a obchodními aktéry. Dokonce ani internetové prezentace českých velvyslanectví nejsou v těchto otázkách příliš sdílné. Podrobné informace o obchodních příležitostech a ekonomických aktualitách v těchto zemích poskytují již zmíněné stránky www.businessinfo.cz, dále www.export.cz a stránky Ministerstva zahraničních věcí ČR www.mzv.cz (*Teritoriální informace*).⁵⁹ Ukrajina (Kyjev) je jediná země, kde Česká centra, CzechTrade a CzechTourism mají úřad. České společnosti mohou také získat informace o možnostech obchodování v ruštině prostřednictvím ukrajinských internetových novin⁶⁰ a v angličtině např. od společnosti PWC nebo od české právní kanceláře Peterkpartners.⁶¹

Další vládní hráči

Přestože hrají další vládní hráči na poli zahraniční politiky malou roli, je zajímavé, že některá ministerstva, stejně jako vládní agentury nebo nevládní organizace pracující pro česká ministerstva, jsou také zapojena do české pomoci a projektů EU pro východní Evropu. Je to částečně kvůli rozšíření zahraničněpolitických témat do dalších rovin než jen do běžné diplomatické práce. Moldavsko je dobrým příkladem pro ilustraci této tendence. Na české straně ručí za provedení rozvojových programů, uzavřených mezi Českou republikou a Moldavskem, ministerstvo vnitra (sociální pomoc potenciálním emigrantům a prevence nepovolené migrace z Moldavska), ministerstvo životního prostředí (spolupráce na cílených projektech, příprava rozvojových programů v oblasti životního prostředí), ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (spolupráce s moldavskými vzdělávacími, vědeckými a výzkumnými institucemi), Odbor rozvojové spolupráce MZV ČR (příprava rozvojových programů a jejich možné úpravy). Všechna ministerstva jsou odpovědná ve svých oblastech aktivit za ohlašování zpráv veřejných vyhlášek pro provedení projektů spojených s rozvojovými programy a uzavření smluv s vybranými vítězi, za financování projektů, dohled nad projekty a dohled nad efektivním využitím zdrojů. Navíc v přípravě a úpravách rozvojových programů pomáhá Česká rozvojová agentura, která dále zajišťuje relevantním ministerstvům servis a poradenství pro výběrová řízení a dohlíží a hodnotí rozvojové programy ČR pro Moldavsko.

Nedávno se některá česká ministerstva stala aktivnější v otázkách krizového řízení a humanitární pomoci. Ministerstvo vnitra spolupracovalo s MZV při zajištění materiální pomoci prostřednictvím Vyhledávací a záchranné skupiny (*Urban Search and Rescue Team, USAR*), vysílané do obydlených oblastí. Také byl v případě některých projektů na Ukrajině a v Moldavsku⁶² požádán o spolupráci Hasičský záchranný tým ČR. USAR byl aktivní v zajištění pomoci Gruzii po válce v srpnu 2008.⁶³ Další česká ministerstva mají v úmyslu působit při zajišťování pomoci východním partnerům, kteří mají perspektivu členství v EU. Snaží se hlavně účastnit se projektů EU, jako jsou Twinning a TAIEX, které usilují o posílení spolupráce mezi úřady a o podporování lepších vládních a institucionálních reforem. Nicméně jejich účast byla spíše nižší kvůli nedostatku zájmu a zdrojů. Jen malý počet projektů mezi několika návrhy uspěl. Rady českým aktérům, jak lépe koordinovat a zlepšit aktivity v projektech (Twinning), byly spíše nevyužívány.⁶⁴ Ministerstvo financí začalo pracovat od roku 2008 na zlepšení české účasti v těchto evropských projektech.⁶⁵

Občanská společnost

Česká občanská společnost je zapojena do realizace projektů pomoci na Ukrajině, v Bělorusku, Gruzii a Moldavsku. Mezi nevládními organizacemi, které získávají určitou pomoc z MZV na projekty v roce 2008, je možno zmínit společnost Člověk v tísní, Asociaci pro mezinárodní otázky (AMO), Institut pro evropskou politiku – Europeum, Centrum pro studium demokracie a kultury, Organizaci pro pomoc uprchlíkům a Mezinárodní sdružení Občanské Bělorusko.⁶⁶ Nevládní organizace, např. Člověk v tísní nebo Centrum pro studium demokracie a kultury, připravují projekty spojené s podporou demokracie a občanské společnosti (Ukrajina, Bělorusko, Moldavsko/Podněstří), jiné, jako AMO a Europeum, se soustřeďují na rozšiřování informací a znalostí o Evropské unii, jejích politikách a programech mezi cílovými skupinami obyvatelstva (Ukrajina, Bělorusko).

České nevládní organizace, regiony a města byly také aktivní v podpoře Ukrajiny na dalších možných úrovních: Charita ČR např. pomáhá ukrajinským občanům legalizovat jejich pobyt v České republice, kraj Vysočina navázal spolupráci se Zakarpatskou Ukrajinou a podepsal smlouvy o spolupráci v oblastech školství, kultury a ekonomických vztahů, zlínské sdružení Samaří opravilo na Ukrajině část nemocnice. Zlínské sdružení Samaří a Charita ČR byly také velmi aktivní v zajišťování humanitární pomoci Ukrajině v období povodní i po nich v srpnu 2008. Český hasičský sbor oznámil, že jeho humanitární pomoc Ukrajině dosáhla částky 1 milionu Kč.⁶⁷

ZÁVĚR

V minulých letech nebyla Česká republika příliš aktivní v rozvoji regionálního přístupu k východoevropským zemím, jak naznačuje oficiální koncepce ČZP. Nicméně je možné vidět určité posuny v letech 2007 a 2008 v souvislosti s českým předsednictvím Visegrádské skupiny, s přípravou na předsednictví v Evropské unii na začátku roku 2009 a s událostmi z léta 2008. V roce 2008 bylo možné zaznamenat rostoucí

míru pozornosti věnované východní Evropě mezi politiky a v určité míře i v českém veřejném mínění, zvláště kvůli válce v Gruzii v srpnu 2008. Přes určité české iniciativy k ovlivnění zahraniční politiky EU, nedokázali politici přesvědčit, že jde o český projekt v porovnání s velmi aktivní polskou politikou směrem k Východu. V zahraničí i v Bruselu je Východní partnerství známo převážně (pokud ne pouze) jako švédsko-polská iniciativa, která bude přijata za českého předsednictví. Nedostatkem koordinace mezi různými českými aktéry, ale také přímo v ministerstvu zahraničních věcí, je možno vysvětlit malou viditelnost českých iniciativ v době jejich utváření. Další koordinace by byla potřebná mezi multilaterálními (EU) a bilaterálními (ČR) aktivitami. V případě realizace je možno vidět rozpor mezi politickým diskurzem a skutečností. Když je vyjádřen zájem o zlepšení bilaterálních vztahů s určitou zemí, nenásleduje vždy působivá akce, např. v případě poválečné pomoci Gruzii. Je třeba lépe informovat české aktéry o možných prostředcích, stejně jako je třeba aktéry lépe koordinovat. Žádoucí je dosažení kvalitnější komunikace o efektivní české účasti v demokratizační a ekonomické transformaci ve východní Evropě jak v České republice, tak v zahraničí.

Překlad z angličtiny: Michal Stein

Poznámky

- ¹ *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ² *Česká vláda schválila 150 milionů na pomoc Gruzii*. Aktuálně.cz, 21. 8. 2008. On-line: (www.czech.cz/cz/zpravy/zahranicni/ceska-vlada-schvalila-150-milionu-na-pomoc-gruzii/).
- ³ *STEM: Většina občanů ČR v kavkazské krizi sympatizuje s Gruzii*. Česká tisková kancelář, 17. 9. 2008.
- ⁴ „Transformační spolupráce je orientována směrem k zemím, které jsou prioritní pro zahraniční politiku České republiky (Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Kuba, Gruzie, Irák, Moldavsko, Barma, Srbsko a Černá Hora, Ukrajina)“; v roce 2005 východní Evropa a Společenství nezávislých států představují 18 procent z celkové české rozvojové pomoci. Rozvojové centrum ÚMV (2006): *International Development Cooperation of the Czech Republic*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 22, 26.
- ⁵ Visegrádská skupina (2008a): *Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the Visegrád Group Countries*, 23. 4. 2008. Viz www.visegradgroup.eu; Visegrádská skupina (2008b): *Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the Visegrád Group Countries, Sweden and Ukraine*, 23. 4. 2008. Viz www.visegradgroup.eu.
- ⁶ Evropská rada (2007): *Závěry*, 14. 12. 2007.
- ⁷ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 9. 5. 2008.
- ⁸ Bylo mj. navrženo vytvořit stálou strukturu multilaterální spolupráce, schopnou zlepšit horizontální spojení mezi východními sousedy ve vztahu k EU. Podobně jako český pracovní návrh obsahoval výzvu ke zlepšení ENP jako nástroje pro politické a ekonomické reformy, stejně tak jako pro řešení doutnajících konfliktů.
- ⁹ Rozhovory v Evropské komisi (Generální ředitelství DG Relex) a u českého Stálého zastoupení, Brusel, říjen 2008.

- ¹⁰ European Commission (2008): *Eastern Partnership. Communication to the European Parliament and the Council*. COM(2008) 823 final, 3. 12. 2008.
- ¹¹ Diskuse se zástupci DG Relex (Evropská komise), pověřenými zápisem jednání, listopad 2008.
- ¹² Rozhovor na ÚMVEZ, listopad 2008.
- ¹³ *Principy mezinárodní rozvojové spolupráce*, schválené českou vládou v opatření 302 z 31. 3. 2004, určují, že rozhodující část české Mezinárodní rozvojové spolupráce je složena z programů rozvojové spolupráce s prioritními zeměmi. V červnu 2005 byl schválen strategický plán spolupráce s osmi dlouhodobě prioritními zeměmi pro období 2006–2010. Mezi nimi bylo i Moldavsko.
- ¹⁴ *ČR se prý chystá posílit své zastupitelské úřady na Ukrajině*. Česká tisková kancelář, 22. 1. 2008.
- ¹⁵ Informace získaná z webových stránek ukrajinského ministerstva zahraničních věcí, 7. 3. 2008. On-line: (www.mfa.gov.ua/czechia/czech/news/detail/11375.htm).
- ¹⁶ *Právo: Poslanci navrhli odškodnit lidi ze Zakarpatské Ukrajiny*. Česká tisková kancelář, 13. 3. 2008; *Vláda nesouhlasí s návrhem odškodnit lidi ze Zakarpatské Ukrajiny*. Česká tisková kancelář, 9. 4. 2008.
- ¹⁷ *ÚS nezasáhl do sporu o náhradu za majetek na Zakarpatské Ukrajině*. Česká tisková kancelář, 22. 9. 2008.
- ¹⁸ Visegrádská skupina (2008a), op. cit.
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ Informace získaná z webových stránek ukrajinského ministerstva zahraničních věcí, 23. 5. 2008. On-line: (www.mfa.gov.ua/czechia/czech/news/detail/12621.htm).
- ²¹ Informace získaná z webových stránek ukrajinského ministerstva zahraničních věcí, 24. 5. 2008. On-line: (www.mfa.gov.ua/czechia/czech/news/detail/12625.htm).
- ²² *Topolánek jednal s Tymošenkou za vrcholící krize vlády v Kyjevě*. Česká tisková kancelář, 16. 9. 2008.
- ²³ *Projev premiéra M. Topolánka na ekonomickém fóru v Kyjevě*, 17. 9. 2008. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=41783).
- ²⁴ *Za účasti premiéra byl v Doněcku otevřen Český dům*. Česká tisková kancelář, 17. 9. 2008.
- ²⁵ Informace získaná z webových stránek ukrajinského ministerstva zahraničních věcí, 27. 10. 2008. On-line: (www.mfa.gov.ua/czechia/czech/news/detail/16506.htm).
- ²⁶ Informace získaná z webových stránek ukrajinského ministerstva zahraničních věcí, 14. 11. 2008. On-line: (www.mfa.gov.ua/czechia/czech/news/detail/17158.htm).
- ²⁷ Emailová korespondence s vedoucím úřadu CzechTrade v Kyjevě, 27. 11. 2008.
- ²⁸ *Souhrnná teritoriální informace Ukrajina*. Zastupitelský úřad Kyjev (Ukrajina), 8. 10. 2007, s. 40. Viz www.businessinfo.cz.
- ²⁹ *Prohlášení k volbám v Gruzii*. MZV, 10. 1. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv.default.asp?id=54756&ido=6573&idj=2&amb=1).
- ³⁰ Ibid.
- ³¹ Visegrádská skupina (2008a), op. cit.
- ³² Ibid.
- ³³ *ČR pošle ve středu do Gruzie speciál s pomocí, zpět přiveze Čechy*. Česká tisková kancelář, 12. 8. 2008.
- ³⁴ *Česká vláda schválila 150 milionů na pomoc Gruzii*. Aktuálně.cz, 21. 8. 2008.
- ³⁵ *Motejlek.com: Energo-Pro vyhrála tendr na Kakheti Energy v Gruzii*. Česká tisková kancelář, 30. 11. 2008.
- ³⁶ *Prohlášení k násilnostech v Bělorusku*, MZV ČR, 26. 3. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=57011&ido=6573&idj=2&amb=1); *Prohlášení k politickým soudům proti politickým aktivistům v Bělorusku*, MZV ČR, 24. 4. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=57864&ido=6573&idj=2&amb=1).
- ³⁷ Visegrádská skupina (2008a), op. cit.
- ³⁸ Ibid.
- ³⁹ Ibid.
- ⁴⁰ *Paroubek se chystá do Běloruska podpořit socialistické demokraty*. Česká tisková kancelář, 16. 5. 2008.

- ⁴¹ *Prohlášení k propuštění Alexandra Kozulina z vězení*. MZV ČR, 22. 8. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwww/mzv/default.asp?id=60085&ido=6573&idj=2&amb=1); *Prohlášení k propuštění dalších běloruských politických vězňů z vězení*. MZV ČR, 22. 8. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwww/mzv/default.asp?id=60126&ido=6573&idj=2&amb=1).
- ⁴² Česká tisková kancelář, 20. 10. 2008.
- ⁴³ *Škoda Electric pronikla do Běloruska s motory za 200 milionů Kč*. Česká tisková kancelář, 22. 5. 2008.
- ⁴⁴ Visegrádská skupina (2008a), op. cit.
- ⁴⁵ Česká republika byla první zemí, kam Greceaniiová zamířila po svém zvolení do funkce. Návštěva se konala u příležitosti slavnostního otevření nového sídla moldavského velvyslance. *Premiér: Máme obavy z napodobování řešení konfliktu v Osetii*. Česká tisková kancelář, 2. 10. 2008.
- ⁴⁶ *Moldavská premiérka se sešla se zástupci finanční skupiny J&T*. Česká tisková kancelář, 3. 10. 2008.
- ⁴⁷ *Premiér: Máme obavy z napodobování řešení konfliktu v Osetii*, op. cit.
- ⁴⁸ *V Jerevanu klid díky armádě, ČR tamním vývojem znepokojena*. Česká tisková kancelář, 4. 3. 2008.
- ⁴⁹ *Prohlášení k prezidentským volbám v Ázerbájdžánu*, MZV ČR, 21. 10. 2008. On-line: (www.mzv.cz/wwww/mzv/default.asp?id=61455&ido=6573&idj=2&amb=1).
- ⁵⁰ Rozhovor na ÚMVEZ, listopad 2008.
- ⁵¹ Rozhovor na českém Stálém zastoupení ČR, Brusel, říjen 2008.
- ⁵² Rozhovor na ÚMVEZ, listopad 2008.
- ⁵³ Rozhovor na Ministerstvu zahraničních věcí ČR, Praha, květen a září 2008.
- ⁵⁴ Rozhovor na českém Stálém zastoupení ČR, Brusel, říjen 2008.
- ⁵⁵ Rozhovor na ÚMVEZ, listopad 2008.
- ⁵⁶ Ibid.
- ⁵⁷ *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ⁵⁸ *Role Ministerstva zahraničních věcí ČR v podpoře českého exportu v širších souvislostech úkolů resortu ve vnějších ekonomických vztazích*. MZV ČR, 29. 10. 2008. Viz www.mzv.cz.
- ⁵⁹ E-mailová komunikace s vedoucím úřadu CzechTrade v Kyjevě, 27. 11. 2008.
- ⁶⁰ Viz www.dsnews.ua nebo www.investgazeta.net.
- ⁶¹ PWC. On-line: (www.pwc.com/extweb/home.nsf/docid/E9794792728AF1FC852570BC0059AF55); Peterkapartners. On-line: (www.peterkapartners.com/english/index.php).
- ⁶² „Každá z těchto zemí získá z ČR pomoc v hodnotě 1 milionu Kč.“ *Humanitární pomoc Ukrajině a Moldavsku, červenec–srpen 2008*. On-line: (www.usar.cz/webmagazine/subcategories.asp?idk=387).
- ⁶³ *Humanitární pomoc Gruzii. Srpen 2008*. On-line: (www.usar.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=389); *ČR pošle ve středu do Gruzie speciál s pomocí, zpět přiveze Čechy*. Česká tisková kancelář, 12. 8. 2008.
- ⁶⁴ Například Königová, Lucie–Tomalová, Eliška–Tulmets, Elsa (2006): *Twinningové projekty: Analýza zkušeností „starých“ členských zemí EU a hodnocení přínosů Twinningu pro Českou republiku*. Praha: Zpráva pro MZV, listopad. Viz www.iir.cz.
- ⁶⁵ Vnitřní hodnocení české účasti v Twinningu bylo zpracováno koncem roku 2008 Společností pro regionální a ekonomické poradenství (REDECo) pro Ministerstvo financí ČR.
- ⁶⁶ Podrobnější seznam viz www.mzv.cz.
- ⁶⁷ *Česko pomohlo zaplaveným oblastem na Ukrajině a v Moldavsku*. Česká tisková kancelář, 2. 8. 2008.